

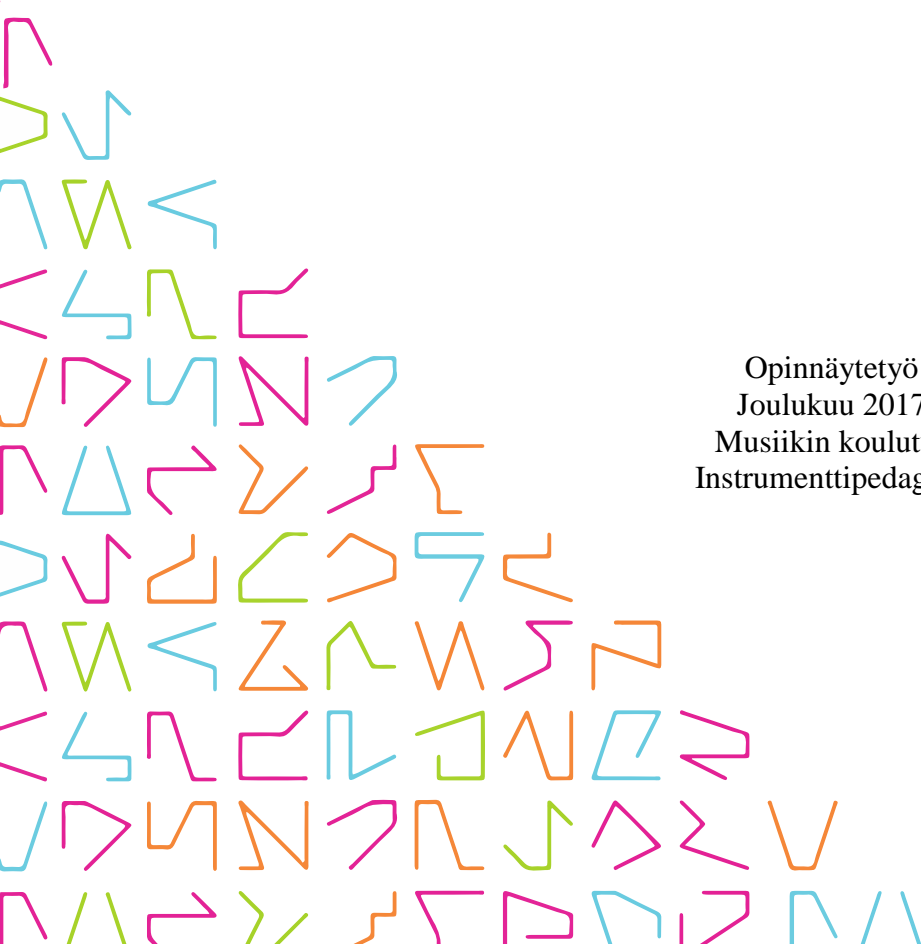

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Ötökkäduoja huilulle

Laura Ylöstalo

Opinnäytetyö
Joulukuu 2017
Musiikin koulutus
Instrumenttipedagogi

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutus
Musiikkipedagogi

YLÖSTALO LAURA MARKETTA:
Ötökkäduoja huilulle

Opinnäytetyö 31 sivua, joista liitteitä 18 sivua
Joulukuu 2017

Opinnäytetyö koostuu raporttiosuudesta ja sävelletystä duomateriaalista kahdelle huilulle. Opinnäytetyössä kerrotaan yhteismusisoinnista yleisesti, materiaalin tekemisestä sekä duoista. Duoja on 18 kappaletta, jotka on tarkoitettu opetuskäyttöön. Duot sisältävät lämmittelyyn tarkoitettuja kappaleita sekä esityksiin ja etydeiksi sopivaa musiikkia.

Suurimmassa osassa kappaleita melodiassa on käytetty sanarytmejä, jotka ovat tulleet hyönteisten nimistä. Idea sanarytmeihin tuli Merja Eskelisen ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyön Rytmikoulu huilulle: Rytmivihannesharjoitukset ja -duetot kahdelle huilulle esittelytilaisuudesta syksyllä 2016.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Culture and Arts, Music

YLÖSTALO, LAURA MARKETTA:
Bug Duos for Flute

Bachelor's thesis 31 pages, appendices 18 pages
December 2017

The thesis consists of a report section and of duet material composed for two flutes. In the thesis, I cover ensemble music in general and explain the process of composing the duets and preparing the material. The work consists of 18 duets for educational purposes. The duets include pieces for warm-ups and music suitable for performances and etudes.

In most of the pieces, word-based rhythms have been used in the melodies, which are based on Finnish names of different species of insects. The idea for word-based rhythms came from Merja Eskelinen's Master's thesis, *A Rhythm-based Educational Material for Flute Beginners - Elementary Studies and Duets for Two Flutists Based on Vegetable Names*, demonstration in the fall of 2016.

Key words: duet, flute, rhythm

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	Yhteismusisointi.....	7
	2.1 Yhtyeen muodostaminen ja kaverisuhteet.....	7
	2.2 Esiintyminen.....	8
	2.3 Soittotekniikan näkökulma.....	8
	2.4 Oppilaiden innostaminen.....	9
3	Materiaali.....	10
	3.1 Käyttötarkoitus.....	11
	3.2 Vaikeustaso.....	11
	3.3 Lähtökohtia.....	12
	3.4 Huomiota säveltämisestä.....	13
4	Kuvittaminen ja merkinnät.....	14
	4.1 Ulkoasu.....	14
	4.2 Puuttuvat aiheet.....	15
5	Sanarytmit.....	16
6	Duojen esittely.....	17
	6.1 Kaksi mehiläistä.....	17
	6.2 Apolloperhonen.....	18
	6.3 Ötököiden verryttely nro 1.....	18
	6.4 Mustamuurahainen.....	19
	6.5 Ötököiden verryttely nro 2.....	19
	6.6 Tukkimiehentäi.....	20
	6.7 Hyönteisten juhlararssi.....	21
	6.8 Titaanijäärä.....	21
	6.9 Kärpästen marssitanssi.....	22
	6.10 Ruususiipisirkka.....	22
	6.11 Hopeaseppä.....	22
	6.12 Yksinäinen yökkönen.....	23
	6.13 Banaanikärpäsrokki.....	24
	6.14 Lummelampikorento.....	24
	6.15 Leppäkertun lentelyä.....	25
	6.16 Tuhatjalkainen.....	26
	6.17 Ritariperhonen.....	26
	6.18 Argentiinanmuurahainen.....	27
7	POHDINTA.....	29

LÄHTEET.....	30
LIITTEET	31
Liite 1. Ötökkäduot, 18 sivua	31

1 JOHDANTO

Halusin tehdä itselleni helppokäyttöistä materiaalia opetustilanteisiin. Opetuksessa on tärkeää, että oppilaalla on mukana opinnoissaan yhteismusisointia, ja tällaista duomateriaalia voi käyttää esimerkiksi kahden oppilaan ryhmäopetuksessa. Duoissa on sekä lämmittelyyn tarkoitettuja kappaleita että sellaisia, joita voi käyttää esityksissä. Kappaleet sopivat mielestäni parhaiten tuntien lisämateriaaliksi.

Rytmien helpompaan hahmottamiseen joissakin kappaleissa voi käyttää kappaleen nimeä rytmien opetteluun tukemiseen. Kävin syksyllä 2016 kuuntelemassa ylempään ammattikorkeakoulututkintoon kuuluvan opinnäytetyön esittelyä, jossa Merja Eskelinen oli tehnyt rytmivihannesharjoituksia ja -duoja kahdelle huilulle. Innostuin ideasta käyttää sanarytmejä duojen lähtökohtana.

En ole käynyt koskaan sävellystunneilla, enkä ole säveltänyt muutenkaan paljon. Sävellysprosessin tarkoituksena oli siis myös omien rajojen hakeminen opettajana ja opiskelijana. Näiden duojen säveltämisen jälkeen uskallan varmasti jatkaa harjoitusten kirjoittamista oppilailleni tulevaisuudessa.

2 Yhteismusisointi

Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden (2017, 49) mukaan musiikin perusopintojen keskeisenä sisältönä on monipuolinen perehtyminen oppilaan valitseman instrumentin tai instrumenttien perustekniikkaan, ohjelmistoon ja ilmaisumahdollisuuksiin. Opetussuunnitelman perusteissa kerrotaan, että opinnoissa tutustutaan monipuolisesti erilaisiin musiikin työvälineisiin ja työtapoihin ottaen huomioon oppilaan tavoitteet, ja että yhteismusisointitaitojen ja musiikin hahmottamistaitojen kehittäminen ovat olennainen osa opintoja.

Tekemäni duomateriaalin kautta soittotunnille saa mukaan yhteismusisointia. Yhteismusisoinnin kautta oppilas voi kehittyä soittajana ja saada muita uusia puolia harrastukseensa mukaan. Nämä duot harjoittavat myös huilunsoiton tekniikkaa ja asteikkosoittoa.

Kamarimusiikki voidaan rajata tietynlaisiin yhtyeisiin tai tietynlaiseen musiikkiin. Aika usein sen ajatellaan olevan n. 2-13 henkilön ryhmälle kirjoitettua musiikkia, jota esitetään ilman kapellimestaria siten, että yhdessä äänessä on vain yksi soittaja, ja joka on tarkoitettu esitettäväksi pienemmissä esiintymistiloissa. (Aho, K. 2009, 15.)

2.1 Yhtyeen muodostaminen ja kaverisuhteet

Kuten Aho (2009, 25) kertoo, varsinkin nuoremmista muusikoista muodostettavissa yhtyeissä on huomioitava soittajien tasoerot. Jos harjoitettava teos on jollekin yhtyeen jäsenistä liian vaikea tai jos joku on paljon muita pidemmällä, turhauttaa se nopeasti ja heidän motivaationsa yhteissoittoon heikkenee, Aho jatkaa.

Opettajalta vaaditaan ammattitaitoa yhtyeen muodostamisessa, varsinkin tekemäni materiaalin kanssa, joka on tarkoitettu lähinnä nuoremmille soittajille. Opettaja voi tietysti soittaa duoja oppilaansa kanssa, mutta oppilaalle tulee harrastukseen erilainen näkökulma, jos soitossa mukana onkin oppilaan kanssa iältään ja tasoltaan samankaltainen soittaja. Usein opettajat tekevät soittopareja oppilaista, joiden soittotunnit ovat lähekkäin.

Yhteissoittokavereiden löytyminen soittoharrastuksessa vaikuttaa myönteisesti mm. oman soittamisen arvostamiseen. Olennaista kuitenkin on, että soittajien välille syntyy toveruussuhde, eli esim. opettajan järjestämä ja kokoama yhteissoittoryhmä ilman syntyneitä toveruussuhteita ei välttämättä vaikuta positiivisesti. (Penttinen, 2010, 22–23.)

Orkesterin ja kamarimusiikin tuominen soittotuntien lisäksi voi motivoida nuoria soittajia innostumaan harrastuksestaan enemmän. Mielestäni on tärkeää, että nuori soittaja ei tunne oloaan yksinäiseksi ja että hän pääsee kommunikoimaan harrastuksestaan toisen soittajan kanssa. Kaverin kanssa soittaminen saattaa saada kotiharjoittelunkin tuntumaan mielekkäämmältä.

2.2 Esiintyminen

Penttisen (2010, 20) mukaan yhdessä esiintyminen koetaan usein yksin esiintymistä helpommaksi. Lavalle kiivetään ryhmänä, jolloin kenenkään rooli tai soitto ei tule yksilönä esiin, hän jatkaa. Penttinen muistuttaa, että myöskään ohjelmiston ulkoa muistamista ei tarvitse jännittää, sillä yhteismusisointiteokset esitetään nuoteista vain harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta.

Useiden lasten ja vanhempien kokemusten mukaan musiikkiopistojen opetus oli yksinäistä, ja esiintymiset olivat pelottavia. Nämä kokemukset olivat selvästi yhteydessä toisiinsa. Jos lapsi ei soittanut kenenkään samanikäisen kanssa yhdessä musiikkiopistolla, hän myös pelkäsi esiintymisiä ja tutkintoja. (Tuovila, 2003, 233.)

Esiintyminen on olennainen osa soitonopiskelua. Esiintymisjännitys on yleistä, ja olen huomannut, että opettajalla on hyvä olla monia eri keinoja, joilla helpottaa oppilaan esiintymiseen liittyviä jännitteitä. Monilla oppilailta auttaa se, ettei kuuntelijoiden koko kiinnostus kohdistu vain häneen, vaan heille on monia esiintyjiä katseltavaksi.

2.3 Soittotekniikan näkökulma

Puhtaasti soittamisen taito kehittyy yhteissoiton avulla ja hyvillä toimivilla lämmittelykappaleilla. Aloittelevien oppilaiden soiton puhtauteen on hyvä kiinnittää huomiota, ja

auttaa heitä löytämään hyvä ääni ja äänen korkeus. Lindholmin (1985, 26) mukaan sävelpuhtaus ei seuraa automaattisesti, vaikka huilua sormitettaisiin oikein, koska sekä soittimet että soittajat ovat toisistaan eroavia yksilöitä.

Monet musiikkioppilaitokset lainaavat aloitteleville huilisteille huiluja, jotka yleensä ikänsä puolesta ovat huonossa kunnossa, joten niistä on vaikea saada hyvää ääntä. Usein ensimmäinen oma huilu ostetaan kahden ensimmäisen soittovuoden aikana. Lahtinen (2015, 33) kertoo, että soittoharrastuksen alkuvaiheessa äänenmuodostustaidot eivät välttämättä mahdollista täysin puhdasta soittoa, mutta soittotekniikan kehittyessä myös vire paranee itsestään.

Soitonopetuksessa käytetään paljon mestari-kisälli -metodia, jossa opettaja näyttää mallia soittamiseen. Orkesterisoitto tai muu yhteissoitto olisi hyvä ottaa mukaan soitto-opintojen alkuvaiheessa, jotta oppilas pääsee kuulemaan, miltä oma soitto kuulostaa toisen kanssa. Kuten Lahtinenkin (2015, 33) mainitsee, puhallinsoittimet ovat yksiäänisiä, ja harmonioiden luominen ja niiden puhtauteen paneutuminen tulevat vastaan vasta muiden soitinten kanssa soittaessa.

2.4 Oppilaiden innostaminen

Musiikillisten taitojen kartuttamisen lisäksi oppilasta rohkaistaan opinnoissaan esteettiseen kokemiseen, luovaan ajatteluun ja tuottamiseen sekä uusien ratkaisujen etsimiseen. Opintojen edetessä oppilas oppii tunnistamaan musiikilliset vahvuutensa ja löytää omat tapansa ilmaista itseään musisoiden. Opetus tukee oppilaan myönteisen minäkuvan, terveen itsetunnon ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä. (Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017, 47.)

Kun oppilas huomaa, että opettaja säveltää tai tekee itse harjoituksia oppilaalle, oppilas saattaa itsekin saada innoituksen sävelmien tekoon. Opettajan on lisäksi helpompi ohjata oppilasta säveltämisessä, jos hänellä on itse jonkinlaista sävellyskokemusta. Duojen kautta oppilaille voi näyttää, että säveltäminen ei ole hankalaa, ja kannustaa heitä toteuttamaan itseään.

3 Materiaali

Duoja on yhteensä 18, joista jokainen on eri sävellajissa. Duojen säveltämisen aloitin loppusyksystä 2015, ja viimeiset pienet muutokset tein niihin tänä syksynä. Suurimman osan duoista kirjoitin syksyllä 2016 ja alkukeväästä 2017.

Huilunsoiton alkeismateriaali on joissakin tapauksissa yksipuolista, ja keskittyy tiettyihin sävellajeihin. Säveltämälläni duoilla oppilas saa tuntumaa erilaisiin sävellajeihin aikaisemmin, sekä asteikkojen soittoon kiinnekohdan ja merkityksen.

Kävin tähän opinnäytetyöhöni liittyvät keskustelut Päivi Järkäksen (23.10.2017) ja Annaleena Ilveskiven (24.10.2017) kanssa. Ilveskivi toimii huilunsoiton lehtorina ja Järkäs huilunsoiton opettajana Tampereen konservatoriolla. Molemmat ovat toimineet huilunsoitonopettajina pitkään.

Olen tehnyt duot omaan käyttööni tulevana huilunsoitonopettajana. Huiluduoja on tehty paljon, ja tiesin tämän jo ennen kuin aloitin duojen kirjoittamisen. Tällainen materiaali on kuitenkin opettajan näkökulmasta katsottuna arvokasta, kuten kävi myös ilmi keskustelustani sekä Järkäksen (2017) että Ilveskiven (2017) kanssa.

Usein huilunsoitto aloitetaan opettelemalla g1, a1 ja h1 opettajan mieltymyksen mukaan, ja äänialuetta aletaan laajentaa ylös- ja alaspäin. Yksiviiwaisten sävelten sormitus välillä e-cis (nousevasti) on sama kuin kaksiviiwaisten e-cis -sävelten. Oppilashuiluissa alin mahdollinen ääni on c1. Joitakin duojani voi soittaa eri oktaaveista samoilla sormituksilla.

Huilun intonaation kannalta cis-sävelet, varsinkin cis2, ovat hankalia. Ne ovat usein korkeita, koska niiden originaalissa sormituksessa kaikki läpät ovat auki, joten korkeutta säädellessään paljolti muun muassa puhalluksen voimakkuuden ja kulman kautta. Vaihtoehtoisia sormituksia cis-sävelle on, mutta ne auttavat puhtauden kanssa vain osittain, ja usein vain auttavat pitämään huilun tasapainoisesti käsissä. Jotkin duot ovat siis intonaation kannalta vaikeampia kuin mitä ne nuottikuvallisesti näyttäisivät. Huilut viritetään yleensä a1- ja a2-sävelillä.

3.1 Käyttötarkoitus

Osa duoista, kuten esimerkiksi Kaksi mehiläistä ja Ötököiden verryttely 1, voi käyttää tunnin alussa lämmittelyjen tekoon. Olen itse tottunut soittotunneilla lämmittelyissä siihen, että opettaja ei soita samalla, vaan että soitetaan vuorotellen opettajan näyttäessä esimerkkiä. Tällä tavalla jo lämmittelyjen aikana saa tuotua yhteismusisointia tunnille mukaan.

Duojen kanssa voi harjoittaa sävellajeja, rytmejä ja tahtilajeja. Kaikki duot ovat melko lyhyitä, koska halusin tehdä helppoja kappaleita melkein vasta aloittaneille huilisteille. Siksi jotkut duoista ovat hyvin yksinkertaisia muodoltaan ja harmonialtaan.

Olen tehnyt duot tarkoituksena täydentää ja lisätä muita duoja tähän kokoelmaan. Oppilaiden kanssa duoja soittaessani saatan muokata duoja oppilaalle sopivaksi ja vaihdella sävellajeja. Duot sopivat tuntien lisämateriaaliksi ja niillä voi harjoittaa myös prima vista -soittoa.

3.2 Vaikeustaso

Suomen musiikkioppilaitosten liiton (SML) tekemän huilun tasosuoritusten sisällöt ja arvioinnin perusteet (2005, 8) ohjeistuksen mukaan tasosuoritus 1:n arviointia tehtäessä kiinnitetään huomiota äänialueen d1-g3 hallintaan. Tasosuoritus 2:n arvioinnissa kiinnitetään huomiota äänialueen c1-h3 tekniseen ja soinnilliseen hallintaan, ohjeistuksessa kerrotaan. Useimmissa säveltämissäni duoissa äänialue on suppea, matalimmillaan käytän d1-säveltä ja korkeimmillaan f3-säveltä.

Järkäksen (2017) ja Ilveskiven (2017) kanssa käymieni keskustelujen perusteella arvioin, että duot edustavat vaikeusasteeltaan noin toiseen perustasoon asti. Joitakin duoja voisi jopa käyttää kolmannessa tasosuorituksessa prima vista -tehtävässä. Keskustelujen pohjalta selvisi, että tällaista materiaalia oppilas soittaisi useamman vuoden ajan, koska yhtäkin duoja saatetaan soittaa oppilaan kanssa pitkään.

Asteikkoja soitetaan oppilaitoksessa sovittavien ainekohtaisten käytäntöjen mukaan siten, että ne tukevat oppilaan kehittymistä ja huomioivat instrumentin erityispiirteet, todetaan SML:n ohjeissa (2005, 2). Monessa musiikkioppilaitoksessa toisen perustason tasosuoritukseen kuuluvat asteikot neljään etumerkkiin saakka. Duoissani käytän sävellajeja neljään etumerkkiin asti, Ilveskiven minulle niin ehdotettua aloitettuani duojen säveltämisen.

3.3 Lähtökohtia

Halusin tehdä kappaleita, joiden pääpaino on yhteismusisoinnissa. Ajatuksena oli alun perin säveltämisen lisäksi myös sovittaa vanhoja kansanlauluja, mutta melko nopeasti hylkäsin idean. Hyviä kansanlaulusovituksia on jo tehty. Itse säveltämäni duokokoelma on selkeästi rajattu kokonaisuus.

Alkuvaiheessa mietin myös sellaisen materiaalin tekemistä, jossa ei olisi määritelty, mille soittimelle duot olisivat. Vaihtoehtoisia soittimia huilun lisäksi olisivat olleet esimerkiksi klarinetti, oboe tai viulu. Minulla ei kuitenkaan ole riittävästi tietämystä näistä soittimista eikä siitä, millaiset kappaleet näiden soittimien soittajille sopisivat. Materiaalin teko olisi siis ollut kovin työläs prosessi.

Monessa duossani olen lähtenyt liikkeelle siitä, että olen etsinyt sanan, eli hyönteisen nimen, ja muuttanut sen rytmiseen muotoon. Tähän rytmiin tein melodian. Ensimmäinen tahti duoissa koostuu rytmillisesti melkein aina vain sanasta ja sen rytmistä, esimerkiksi kappaleen Tuhajalkainen tahtilaji on 5/8.

Kun aloin kirjoittaa duoja, ei minulla ollut sanarytmi-idea lähtökohtana. Inspiraation sanarytmeihin sain, kun olin kuuntelemassa Merja Eskelisen ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyön esittelytilaisuutta syksyllä 2016. Olin kirjoittanut duoja jo ennen innoitukseni löytymistä, joten yritin miettiä sillä hetkellä valmiisiin duoihini sopivat sanat, jotta duoihin tulisi yhtenäinen teema.

3.4 Huomiota säveltämisestä

Halusin kokeilla tällaisen materiaalin säveltämistä, koska halusin tietää, miten se luonnistuisi minulta ja mitä siitä oppisin. En ole opiskellut säveltämistä, enkä ole muutenkaan harrastanut säveltämistä ennen tätä opinnäytetyötä. Olen käynyt musiikin teorian kurssuja, joilla on sovitettu jo valmiita melodioita useille eri kokoonpanoille, ja näitä oppeja käytin materiaalini tekoon. Säveltämisessä käytin apuna Sibelius-nuotinkirjoitusohjelmaa.

Havaitsin, että sävelmien teko oli helppoa. Rytmisen aiheelman löytämisen jälkeen melodia kehittyi intuitiivisesti. Mollissa kirjoittaminen oli luontevampaa kuin duurissa kirjoittaminen. Duurissa olevia duoja oli hankala saada pysymään duurissa, koska halusin tehdä niihin vaistomaisesti sävellajivaihdoksen molliin.

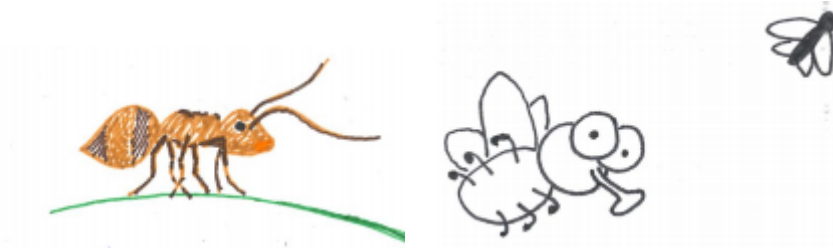
Mitä enemmän sain duoja kirjoitettua, sitä enemmän rupesin vaatimaan itseltäni säveltäjänä. Alussa välttelin vaikeiden muotojen ja rytmien tekoa, mutta myöhemmin päätin kokeilla erilaisia asioita, kuten kaanonin kirjoittamista.

Pidän itse joitakin duoja parempina sävellyksinä kuin toisia, mutta en pidä sitä ongelmana, koska tämä on minulle uusi ja opeteltava aihe. Olen soittanut ja kuullut muiden soittavan duoja, ja olen tehnyt kuulokuvieni ja muiden kommenttien perusteella joitakin muutoksia duojen alkuperäisversioihin.

Harmoniallisesti halusin kokeilla muutamia asioita, ja kaikissa äänenkuljetuksellisissa aiheissa vetoan taiteelliseen näkemykseen. Pääosin pyrin siihen, että duot kuulostavat hyviltä ja soivilta. Muutamat dissonanssit tuovat vain mukavaa lisäväriä soittoon. Mielestäni joidenkin duojen harmonioiden soittaminen puhtaasti on aloittelijoille hankalaa, joka johtuu instrumentille ominaisista intonaatio-ongelmista.

4 Kuvittaminen ja merkinnät

Kuvitin duoja, koska siten ulkoasu on varsinkin lapsille visuaalisesti miellyttävämpi ja kiinnostavampi. Tein kuvitukset itse. En halunnut tehdä piirroksista liian isoja tai häiritseviä ja jätin tarkoituksella tilaa oppilaiden omille piirustuksille.

Esimerkki kuvituksesta duoista Argentiinanmuurahainen ja Kärpästen marssitanssi (liite1)

Itselläni on ollut opettajaksi opiskellessani yhtenä suurena opettajuuden haasteena tuntien hiljaisten kohtien täyttäminen puheella. Joidenkin kuvien ja kirjoittamieni sanojen (kuten ”kaanon” Argentiinanmuurahaisen nuotin yläkulmassa (liite 1)) avulla tunnille saa aikaan keskustelua ja ne toimivat joissakin tapauksissa muistutuksena siitä, mitä tunnilla voi opettaa.

Ötököiden verryyttely nro 1 ja 2 (liite 1) on ötököiden kuvilla pyritty näyttämään, millaisia kehollisia alkulämmittelyjä voi tehdä. Soittoa opettaessa on hyvä muistaa opettaa soittajille myös ergonomiata. Jos on pitkä tunti, opettaja voi pitää tunnilla taukojumpan.

4.1 Ulkoasu

Duot olivat minulla pitkään koottuna muutamalle sivulle, pienessä nuottikoossa, ja monta duo samalla sivulla. Fonttikokoa suurentaessani totesin, että on helpointa sekä minulle, että tuleville mahdollisille käyttäjille, jos duot on eroteltu omille sivuilleen. Käyttömukavuuden lisäämiseksi halusin, että pisimmillään duot ovat enintään yhden sivun mittaisia.

Halusin kirjoittaa duojen nimet nuotteihin, sekä rytmiä avustavat sanat joidenkin duojen alle omalla käsialallani, koska niin nuotti näyttää kotoisemmalta ja omatekoisemmalta. Sibelius-nuotinhjelmalla tehtynä nimet ja sanat olisivat olleet jossakin määrin helpommin luettavissa, mutta niistä olisi puuttunut tavoittelemani tunnelma.

Olen joihinkin nuotteihin kirjoittanut musiikillisia termejä, kuten ”kaanon” ja ”soolo”. Nämä sanat ovat muistutuksena myös minulle siitä, että varmistaisin oppilaiden tietävän niiden tarkoituksen. Hyönteisten juhlararssiin olen alareunaan kirjoittanut hyönteisten nimiä, ja tarkoituksena on saada oppilas kirjoittamaan sanojen rytmit opettajan avustuksella.

4.2 Puuttuvat aiheet

Duossa oli alun perin kaikissa tahtinumerot, koska ajattelin sen auttavan opetuksessa. Nyt tahtinumeroita ei ole. Joissakin duoissa, kuten Yksinäisessä yökkösessä, ensimmäisessä tahdissa on tahtinumero, ja aina rivin alussa on tyhjä ruutu, johon oppilas voi itse kirjoittaa kyseisen tahdin numeron. Huilistioppilaat menevät usein oppilaitoksiensa puhallinorkestereihin soittamaan, ja siellä heidän tulee osata laskea tahteja.

Duoihin en ole merkinnyt sitä, kuinka nopeasti ne tulisi soittaa, koska uskon materiaalia käyttävien opettajien löytävän itse parhaimman tempon duolle. Keskustelussani Järkäksen (2017) kanssa tuli esille, että on hyvä, että opettaja saa itse päättää, kuinka nopeasti kappaletta soitetaan, koska andante tai vivace eivät useinkaan sano oppilaille mitään. Halutessaan opettaja voi itse lisätä tempomerkintöjä nuotteihin.

Dynamiikkamerkinnot ja hengitysmarkit puuttuvat duoista. Mielestäni duoja on hyvä soittaa sekä hiljaisissa nyansseissa sekä voimakkaissa nyansseissa. Hengityspaikkojen hyvät sijainnit perustuvat aina yksilöllisesti oppilaan taitoihin, jotka opettaja tietää parhaiten.

Molemmissa keskusteluissani Järkäksen (2017) ja Ilveskiven (2017) kanssa tuli esille, että kappaleissa ei ole mukana reaalisointumerkkejä pianon säestystä varten. Opinnäytetyön aiheen rajauksen vuoksi pianostemmoja ei tehty. Luultavasti lisäksi sointumerkit myöhemmin duoihin mukaan.

5 Sanarytmit

Kuten olen jo aikaisemmin maininnut, sain sanarytmi-idean Merja Eskelisen ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyön esittelystä syksyllä 2016. Eskelisen opinnäytetyö on nimeltään Rytmikoulu huilulle – Rytmivihannesharjoitukset ja -duetot kahdelle huilulle, johon Eskelinen (2016, 5) kertoo saaneensa innoituksensa, kun hänen kollegansa Ritva-Liisa Kangasluoma esitteli hänelle sanarytmeihin perustuvan pianopedagogisen rytmivihannesmenetelmänsä.

Eskelisen tekemissä duoissa tärkeä pedagoginen ajatus on se, että tiettyyn rytmiin käytettiin aina tiettyä sanaa. Poimin tästä vain sen idean, että käytin jotain sanaa rytmien tekemisessä. Yhdessä duossa on yksi sana ja sen rytmi, ja seuraavassa toinen sana ja sen rytmi. Näin ei synny oppilaalle vahvaa assosiaatiota tietyn sanan ja tietyn rytmien välillä.

Rytmin opettaminen alkeispedagogiikassa on keskeinen asia. Sen merkitystä musiikin perusrakenteena ei voida liikaa korostaa. Kun oppilas saa vahvan rytmisen perustan jo opintojensa alkuvaiheessa, tämän osa-alueen hallinta tukee hänen musiikkiopintojaan jatkossa. (Eskelinen, 2016, 5.)

Sanarytmien kautta oppiminen voi luonnistua helpommin, ja suomen kieli on siihen sopeva. Ongelmaksi voi muodostua se, että suomen eri murteissa lausutaan sanoja hieman eri tavoin. Sanoja on helppo rytmittää eri tavoin, jolloin tämän metodin eksaktius häviää. Joidenkin säveltämiäni duojen sanarytmit eivät ole täydellisiä, ja olen miettinyt nimien vaihtamista, esimerkiksi Lummelampikorento-duon kohdalla.

Eskelinen (2016, 5) toteaa, että varhaisiän musiikkikasvatuksessa sanarytmejä käytetään monipuolisesti rytmikan opettamiseen, ja että jostain syystä tämä tietotaito ei siirry instrumenttipedagogiikan puolelle. Olisi hyvä, jos koko oppilaitoksessa olisi yhtenevät menetelmät rytmien oppimiseen ja että metodit säilyisivät samana oppilaan siirtyessä eteenpäin opinnoissaan.

6 Duojen esittely

Duojani soittamalla tuntien aloittamiseen saa vaihtelua ja niitä voi käyttää muiden lämmittelyjen tukena. Näiden duojen avulla opettajan ei tarvitse yhteismusisoinnin lisäämiseksi säestää oppilasta pianolla, vaan hän voi soittaa huilua oppilaan kanssa. Duojeni kautta ohjelmistoon saa helposti 2000-luvulla sävellettyä modernia musiikkia mukaan.

Olen ottanut duoista vaihdellen muutaman tahdin esimerkiksi esittelyn alkuun. Kuvailen duoja sekä kerron, mitä duossa olisi tarkoitus oppia. Kerron lisäksi muita yksityiskohtia esimerkiksi säveltämisestä, sanoista tai mietteistäni.

Esittelen duot järjestyksessä sävellajin mukaan. Duot, jotka ovat rinnakkaissävellajeissa, eli niissä on sama etumerkintä, löytyvät samalta aukeamalta. Aloitan C-duurista ja a-mollista, jonka jälkeen tulevat korotukselliset sävellajit ja lopuksi alennusmerkkiset edeten yhdestä etumerkistä neljään. Näin materiaalikokonaisuutta on helppo hyödyntää myös sävellajeihin tutustumisessa, ja opettajan on mukava käyttää duoja.

6.1 Kaksi mehiläistä

Me-hi-läi-nen

Me-hi-läi-nen

Kaksi mehiläistä -duossa oppilaan on tarkoitus oppia vuorottelua ja toisen kuuntelemista. Molemmat stemmat ovat helppoja, ja duo voi käyttää myös lämmittelykappaleena. Kappale on C-duurissa, ja siinä on vaihtoa c2-sävelestä d2-säveleen. Huilisteille tämä c2-d2 -vaihto on hankala sormituksen kannalta, koska siinä melkein kaikki sormet vaihtavat paikkaa.

Ensimmäisellä iskulla on tauko, ja soittamaan ryhdytään vasta toiselta tahdinosalta. Tässä duossa kumpikaan soittajista ei ole säestävässä roolissa, vaan stemmat vuorottelevat. Rytmisen aihe, jossa on kolmen neljäsosanuotin jälkeen pisteellinen puolinuotti, säilyy samana koko kappaleen ajan.

6.2 Apolloperhonen

Tein kaksi duoa, jotka kulkevat 6/8-tahtilajissa, joista Apolloperhonen on ensimmäinen. Sanarytmiä olen miettinyt paljon, koska nimi ei ole aivan tasainen rytmiltään. Opettajan tulee muistaa, että sana on vain avustamassa rytmin opettelua, ja tarkoituksena on, että sana lausutaan hitaasti ja tasaisesti oppilaalle.

Duossa harjoitellaan 6/8-tahtilajia a-mollissa. Molemmat äänet voi soitattaa oppilaalla oktaavia korkeammalta. Toinen ääni on säestävä ja siinä harjoitellaan gis-läpän käyttöä. Se on sopiva oppilaalle, joka on juuri aloittanut soittoharrastuksen.

6.3 Ötököiden verryttely nro 1

Tein kaksi Ötököiden verryttelyä. Alun perin tämä duo oli Ötököiden verryttely nro 2, mutta Ilveskiven (2017) kanssa käymäni keskustelun perusteella päätin vaihtaa nimen Ötököiden verryttely nro 1:ksi. Nimensä mukaisesti olen ajatellut duoa lähinnä lämmittelytarkoituksiin. Jotkin fraasit ovat hyvin pitkiä, joten opettajan tulee merkitä oppilaalle

hengitystauot. Hengitystekniikka ja tuki ovat huilisteille asioita, joihin kiinnitetään paljon huomiota.

Duossa harjoitellaan vuorottelua sekä sitä, että melodiaa tai melodian kaltaista saattaa tulla toisessakin äänessä. Pitää myös osata kuunnella toista soittajaa ja seurata nuottia tarkasti. Duo pysyy mukavalla soittoalueella G-duurissa.

6.4 Mustamuurahainen

Mustamuurahaisessa opetellaan pisteellistä rytmää. Ensimmäinen ääni on suhteellisen pienellä äänialueella, ja sillä harjoitellaan melodista ja harmonista e-mollia. Duon kautta voi opettaa staccatojen soittoa ja sitä, miten staccato-pisteet eroavat pisteellisten rytmien pisteistä.

Toisessa äänessä on jo jonkin verran haastavuutta yllättävien intervallihyppyjen sekä äänialueen laajuuden takia. Ykkösäänellä on suurimman osan aikaa melodia, jota toinen ääni tukee säestävästi ja rytmisesti. Toinen ääni ottaa myöhemmin itselleen pieneksi hetkeksi melodian, johon ykkösäänen soittajan pitää reagoida, ja vastaavasti tukea melodiaa.

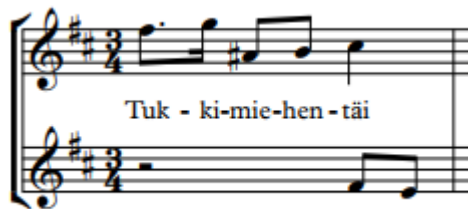
6.5 Ötököiden verryttely nro 2

Nyt tulee vastaan toinen Ötököiden verryttely, numero 2, joka alun perin oli numero 1. Nimen vaihdoin loogisemman järjestyksen vuoksi. Opittavina asioina duossa ovat taukojen laskut ja vuorottelu. Kappale sopii lämmittelykappaleeksi, kuten aiempi Ötököiden verryttely nro 1. Duoon on sävelletty pitkiä ääniä, joten hengityskohdat on tärkeä miettiä sopiviin kohtiin.

Yllättävänä aiheena oppilaalle voi tulla toisen äänen kulkeminen ensimmäisen äänen yläpuolella, ja oppilasta saattaa ihmetyttää lopun hidastus. Toisessa äänessä on pari isoa intervallihyppyä. Tässä duossa saa lämmiteltyä sointia.

6.6 Tukkimiehentäi

Tukkimiehentäissä opetellaan pisteellistä rytmiä sekä h-mollia. 3/4-tahtiosoituksen mukaan tämä saattaisi olla valssi, mutta mielestäni tämä on ennemminkin hyppelävä kävelytanssi, koska se ei kuulosta valssimaiselta. Olen miettinyt laittavani jokaisen tahdin ensimmäiselle iskulle jonkin merkin painollisuudesta, jotta saisin haluamani karakterin esille.

Kuten ensimmäisestä tahdistä huomaa, duossa on joitakin suuria intervallihyppyjä. Melodinen molli tulee tässäkin duossa selkeästi esille, joten asteikkosoiton merkitys korostuu. Kappale sopiikin etydiksi melodisen h-mollin harjoitteluun.

Toisessa stemmassa tulee laskea tauot tarkkaan, ja alussa sen rooli on kommentoiva. Toinen ääni käy matalalla d1-sävelellä, joka on huilun alimpia ääniä. D-sävelen sormitus ei ole vaikea, mutta äänen syttymisen kanssa saattaa olla hankaluuksia.

6.7 Hyönteisten juhlararssi

Tämä oli ensimmäisiä tekemiäni duoja. Alun perin sävellaji oli G-duuri, mutta vaihdoin sävellajia, jotta minulla ei olisi useampaa saman sävellajin kappaletta. Duo on nyt A-duurissa. Hyönteisten juhlararssi oli kokeiluni kaanonin teosta, jonka saattaa huomata parin ensimmäisen tahdin aikana. Luovuin kaanonin tekemisestä tämän duon kohdalla, koska en saanut sitä toimimaan mieleiselläni tavalla.

Duo vaikuttaa ensikatsomalta helpolta, mutta cis-sävel vaatii tarkkaa intonaatiota. Toisen äänen äänialue on pieni, gis1-cis1, joten nuorikin soittaja voi sitä soittaa. Molemmat äänet voidaan soittaa myös oktaavia korkeammalta.

6.8 Titaanijäärä

Tähän duoon yritin kirjoittaa ensimmäistä ääntä tukevan ja lähes pianistisen säestävän toisen äänen. Titaanijäärä oli viimeinen duo, jonka sävelsin, joten halusin tehdä toisesta äänestä erilaisen verrattuna aiemmin tekemiini toisiin ääniin. Säestyksellisessä äänessä on muutamia tilapäisiä etumerkkejä, joten tämä on hyvä nuotinlukuharjoitus.

Duo on fis-mollissa ja siinä harjoitetaan muun muassa synkooppirytmisiä ja aksentteja. Viidennestä tahdista alkaa neljän tahdin mittainen rytmisen aihelma. Siinä toisella äänellä on tasaisia neljäsosia, jotka ovat tukemassa ensimmäisen äänen pidennettyjä synkooppeja. Tämän rytmikan oikein soittamisessa ja sen saamisessa luontevaksi voi kestää aikaa.

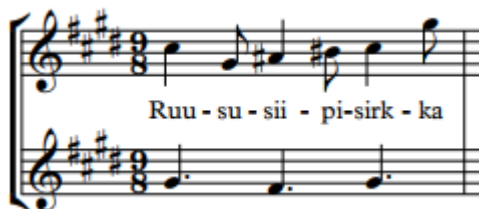
6.9 Kärpästen marssitanssi

Kärpästen marssitanssi oli ensimmäisiä duoja, jotka kirjoitin. Sävellaji oli aluksi toinen, ja nyt duo on E-duurissa. Nimenä Kärpästen marssitanssi tulee alun marssimaisuudesta ja trioliosuuden tuomasta tanssillisuudesta. Marssin ja tanssin eron voi opettaa tässä duossa.

Duo on helppo, ja sillä saa lisättyä oppilaan soittamien sävellajien määrää. Lyhyessä kahdeksan tahdin duossa harjoitellaan triolirytmisiä ja tuntumaa triolin ja duolin välillä. Kärpästen marssitanssissa tulevat esille hidastus ja fermaatti, joiden merkityksen voi selittää oppilaalle duon yhteydessä.

6.10 Ruususiipisirkka

Ruususiipisirkka on harvinaisemmassa 9/8-tahtilajissa. Mietin usein, saisiko duon kirjoitettua jonkin tavallisemman tahtiosoituksen alle, mutta en löytänyt mitään sopivampaa. Tässä tahtilajissa melodia keinuu sopivasti, eivätkä rytmit näytä liian nopeilta.

Cis-molli sävellajina on hankala huilisteille cis-sävelen epäpuhtauden takia. Duossa puhautta pääsee harjoittamaan kahdessa oktaavissa. Toinen ääni on säestävässä roolissa ja se kulkee matalahkossa rekisterissä.

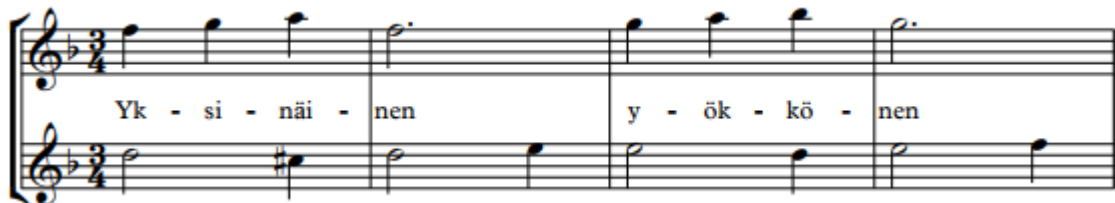
6.11 Hopeaseppä

Hopeasepistä halusin tehdä iloisen kuulaisen ja selkeästi duuriduon. Duossa opetellaan triolin ja duolin eroa F-duurissa. En halunnut tehdä rytmistä liian vaikeaa, joten triolien kohdalla toinen soittaja soittaa triolia tai neljäsosaa. Duo on lyhyt, kaksitoista tahtia, mutta siitä saa kuitenkin eroteltua alun, väliosan ja lopun.

Toinen ääni kulkee matalassa rekisterissä, ja ensimmäisessä äänessä käydään duojen korkeimmassa sävelessä, kolmeviivaisessa f-sävelessä. Toinen ääni on säestävä, mutta sieltä löytyy rytmisen aihe, joka nousee kuuluviin ensimmäisen äänen alta tahdeissa 5-8. Duossa vaaditaan jo varsin sujuvaa sormitekniikkaa.

6.12 Yksinäinen yökkönen

Yksinäisessä yökkösessä harjoitellaan harmonista d-mollia sekä hidasta valssia. Duon voi jakaa kahtia, eli alkuun ja loppuun, koska kahdeksannen tahdin jälkeen duo alkaa kuin alusta uudestaan. Tämän duon olisi voinut kirjoittaa myös niin, että siinä olisi ollut kertausmerkit sekä ensimmäinen ja toinen maali. Pidän enemmän selkeästi auki kirjoitetusta nuottikuvasta.

Toinen ääni on säestävässä roolissa ja se luo rytmistä keinuntaa kappaleeseen. Toisella äänellä harjoitellaan kaksiviivaiselta d-säveleltä vaihtoa ympäröiviin säveliin. Varsinkin d-cis vaihto on aloitteleville huilisteille sormitusten kannalta hankala, koska siinä lähes kaikki sormet vaihtavat paikkaa.

Ensimmäinen ääni on melko helppo, ja sitä voi soittaa oppilailla myös oktaavia alemmasta rekisteristä, kuten toistakin ääntä. Toisen äänen soittamisessa alarekisteristä vaaditaan kuitenkin taitoa. Nuorikin oppilas voi harjoitella huilun matalimpia ääniä soittamalla ensimmäistä ääntä.

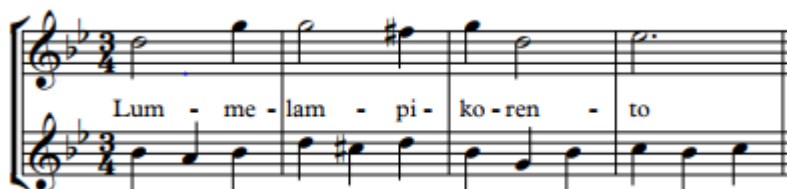
6.13 Banaanikärpärokki

Sanarytmien käyttö alkoi Banaanikärpärokista, ja sävelsin sen käytyäni kuuntelemassa Eskelisen opinnäytetyön esittelyn. Aluksi nimenä oli Banaanikärpänen, mutta vaihdoin sen Banaanikärpärokiksi, koska nimi kuvaa paremmin duon kaivattavaa letkeyttä.

Duossa tulevat esiin sekä synkooppirytmii että sidotut rytmit. Taukojen laskemisen tärkeys tulee esille varsinkin toisen stemman seitsemännessä tahdissa. Tämän duon kohdalla olen miettinyt, että opettaja voisi lyödä rummulla kahdeksasosa rytmiä soiton taustalle. Banaanikärpärokin B-duurisävellaji on oppilaille tärkeä, koska se on sävellaji, jota usein näkee nuorille tarkoitettussa orkesteriohjelmistossa.

6.14 Lummelampikorento

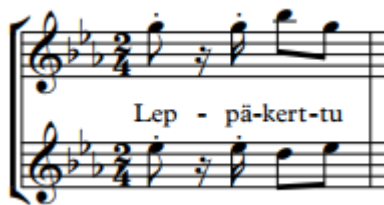

Kun soitimme keskustelumme lomassa Järkäksen (2017) kanssa duon Lummelampikorento, hän kutsui duoa valssiksi. Vaikka tahtiosoitus on 3/4, en ollut aiemmin mieltänyt

kappaletta valssiksi. Tämä saattaa johtua siitä, että muissa duoissani käytetty sana on täsmälleen yhden tahdin mittainen, eikä levity neljän tahdin mittaan, kuten tässä sana Lummelampikorento tekee, joten olin mieltänyt duon fraasin kautta.

Lummelampikorenon kirjoitin g-molliin, ja olen käyttänyt sekä harmonisen että melodisen mollin kulkuja. Sanarytmillisesti sana lummelampikorento on hankala, varsinkin näin hitaasti rytmitettyinä. Tässä kohtaa opettajan tulee ohjata oppilastaan oikeaan suuntaan. Apuna on kuitenkin toisen stemman tasainen neljäsosakulku. Alun perin olin kirjoittanut rytmin toiseen muotoon.

6.15 Leppäkertun lentelyä

Leppäkertun lentelyä on Es-duuriduo, jossa voidaan opettaa oppilaalle nopea hengitys nenän kautta. Olin kertonut siskolleni sanarytmi-ideasta sävellettyäni Banaanikärpäsrokin, ja hän keksi leppäkerttu-sanalle rytmin, jonka tietysti hyödynsin. Tässä kohtaa päätin, että on hyvä, jos duot ovat saman aihealueen alla, joten ajatus Ötökkäduoista syntyi.

Harmonian näkökulmasta kappaleesta löytyy mielenkiintoisia intervaleja, kuten kahdeksannen tahdin pieni sekunti ensimmäisen ja toisen äänen väliltä. Tällaisia dissonansseja on hauska soittaa oppilaan kanssa, kun kaikki ei kuulostakaan hyvältä, tarkoituksella. Oppilaalle voidaan opettaa tässä duossa haluttaessa ABA-rakenne, jota on käytetty lisäksi rinnakkaissävellajiin kirjoitetussa Tuhatjalkaisessa.

Musiikillisia rakenteita on B-osan sekvenssistä, jossa toinen ääni soittaa lähes koko Es-duuriasteikon läpi. Duo on hengitysharjoituksen lisäksi hyvä kielitysharjoitus. Kappaleeseen on merkitty staccato-pisteitä nuottien päälle, ja lisäksi on nuotteja, joita kielitetään normaalisti.

6.16 Tuhatjalkainen

5/8-tahtilaji on harvinainen, ja sopivan sanan löydettyäni ryhdyin kokeilemaan siihen säveltämistä. Tuhatjalkaisen jaottelin kahdeksasosittain muotoon 2+3 yhdyssanan mukaan, eli tuhat-jalkainen. Olen ymmärtänyt, että on tavallisempaa, että 5/8-tahtilajiin kirjoitetaan kappaleita muodossa 3+2, mutta menin tässä kohtaa sanan ehdoilla.

Duosta on selkeästi eroteltavissa ABA-rakenne, jossa lopun A alkaa samoin, mutta loppuu eri tavalla, kuin alun A-osa. B-osassa on molemmille soittajille pienet soolot. B-osassa tasainen kahdeksasosakulku häviää ja mukaan tulee rytmistä vaihtelua, jota on viimeisissä tahdeissa.

Tuhatjalkaisen kirjoitin c-molliin. Olen kirjoittanut pitkiä fraaseja, joten opettajan on hyvä merkitä selvästi hengityspaikat. Duoa voi soittaa oppilailla niin, että merkitsee nuottien päälle staccato-pisteitä, jolloin ilma saattaa riittää pitemmälle. Toista ääntä voi käyttää myös sormitusharjoitteena, kun opetellaan vaihtoa kaksiviivaisten sävelten d ja es välillä.

6.17 Ritariperhonen

Ritariperhosessa käytin esikuvana aiemmin tekemääni Apolloperhonen-duoa. Apolloperhosen olin tehnyt mollissa, joten vastapainoksi halusin tehdä toisen perhosduon duurissa. Mielessäni oli myös se, että Apolloperhonen kuulostaa nimenä surulliselta ja Ritariperhonen iloiselta. Tavoitteenani oli myös, että Ritariperhonen kuulostaisi harmonisesti mielenkiintoiselta, ja alkuvärsyt tästä duosta kuulostivat erikoisilta.

Olisin voinut kirjoittaa tämän duon yksiriviseksi kaksirivisen sijaan, koska siinä muodossa olen usein kaanoneita nähnyt, ja ilmoittaa numeroilla, mistä tahdista soittajien tulisi aloittaa soitto. Halusin kirjoittaa toisen äänen näkyviin, koska näin molemmat soittajat voivat seurata, mitä toinen soittaa. Kaikki duot ovat kirjoitettu selvästi kaksiaänisiksi, joten ne ovat yhtenäisiä.

7 POHDINTA

Minusta olisi hienoa saada aikaan oppimateriaalivihko, ja keskusteluni Päivi Järkäksen (2017) kanssa sai minut miettimään asiaa. Oppimateriaalivihkon toteutuksen olen ajatellut seuraavasti: toisella sivulla olisi nuotti ja toisella sivulla tapoja, jolla opetella kappaletta, esimerkiksi rytmintaputustehtäviä, sananselityksiä ja lämmittelyjä.

Jos tämän materiaalin saisi jossakin muodossa jakoon, niin Annaleena Ilveskiven (2017) kanssa käymäni keskustelun perusteella olisi hyvä, jos mukana olisi saatesivu opettajalle, jossa selitettäisiin, mihin tarkoitukseen materiaali on, ja miten duojen nimiä on tarkoitus käyttää kappaleen opetteluissa. Ennen tällaisen saatesivun tekemistä tämä opinnäytetyön raporttiosuus saa toimia eräänlaisena saatesivuna duomateriaalista kiinnostuneille.

Aion jatkaa näiden duojen työstämistä eri tavoin. Olen miettinyt muun muassa YouTube-videoiden tekoa, joissa toinen ääni on soitettuna, ja oppilas saa soitettua äänitteen päälle omaa stemmaansa kotona harjoitellessaan. YouTube-videopalvelussa on mahdollista pitää materiaali yksityisenä ja jakaa videoita niin, että antaa oppilaalle linkin, josta videon pääsee katsomaan.

Saatan myös tehdä joistakin ötökkäduoista variaatioita. Haluaisin jatkaa duojen kirjoittamista niin, että tekisin vielä enemmän eritasoisia duoja. Mielessäni on seuraavaksi sieniaiheiset duot, suurin piirtein samoilla periaatteilla kuin mitä olen tehnyt nämä Ötökkäduot. Niiden kautta minulla olisi vielä enemmän materiaalia, jota käyttää tunneilla.

Tulevia sävellyksiä varten olen saanut Ilveskiven (2017) ja Järkäksen (2017) keskustelujen pohjalta ideoita. Kappale, joka olisi jo valmiiksi transponoituna eri sävellajeihin, olisi opettajien kannalta hyvä. Nyt usein soicitetaan oppilailla esimerkiksi tuttuja lastenlauluja ulkoa eri sävellajeista.

Samoin voisi käyttää monimuotoisemmin rytmejä tämätasoisissa duoissa, esimerkiksi kvintoleita ja septoleita. Tahtilajejakin voisi käyttää monipuolisemmin. Lisäksi moderneja huilunsoittotekniikoita ja muita musiikillisia koristeita voisi käyttää enemmän.

LÄHTEET

- Aho, K. 2009. Kamarimusiikin taito: ohjaajan opas. Classicus Oy. Nurmes.
- Eskelinen, M. 2016. Rytmikoulu huilulle. Rytmivihannesharjoitukset ja –duetot kahdelle huilulle. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö YAMK.
- Ilveskivi, A. 2017. Henkilökohtainen tiedonanto, Keskustelu. 24.10.2017
- Järkäs, P. 2017. Henkilökohtainen tiedonanto, Keskustelu. 23.10.2017
- Lahtinen, A. 2015. Instrumenttiopetuksen ja yhteissoiton yhdistyminen soitonopettajien näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu – tutkielma.
- Lindholm, H. 1985. Flautissimo. Pedagoginen huilukansio. Kuopio.
- Opetushallitus. 2017. Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017. Määräykset ja ohjeet 2017:12a. Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy. Helsinki.
- Penttinen, M. 2010. ”Kappaleet oli niin hienon kuuloisia, että oikeen kylmiä väreitä kulki...”. Yhteissoitto osana 13–16 –vuotiaiden jousisoittajien soitonopiskelua. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu – tutkielma.
- SML – Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry. 2005. Huilu: Tasosuoritusten sisällöt ja arvioinnin perusteet. www.musicedu.fi (luettu 31.10.2017)
- Tuovila, A. 2003. ”Mä soitan ihan omasta ilosta!” Pitkittäinen tutkimus 7–13-vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta. Sibelius-Akatemia. DocMus – Esittävän säveltaiteen ja tutkimuksen tohtorinkoulutusyksikkö. Studia Musica 18.

LIITTEET

Liite 1. Ötökkäduot, 18 sivua